

Motion till riksdagen 2021/22:3301

av **Josefin Malmqvist (M)**

Skärpta insatser mot bidragsfusk

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner bör få möjlighet att genomföra systematiska och oanmälda hembesök i syfte att följa upp att ekonomiskt bistånd går till dem som har rätt till stöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa krav på motprestation för samtliga som tar emot försörjningsstöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en underrättelseplikt för socialtjänsten vid misstanke om bidragsbrott och en möjlighet att samverka med relevanta myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att anmälningar om bidragsbrott också utreds och lagförs och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en modell för hur kommunernas arbete mot felaktiga utbetalningar görs mest effektivt och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Bidragsutgifterna ökar i Sverige, och den tidigare regeringen har eldat på utvecklingen med höjningar av flertalet bidrag och brist på reformer för fler i arbete. Det har resulterat i en kraftig ökning, vilket sätter hård press på en redan ansträngd välfärdsfinansiering.

Samtidigt urholkas såväl bidragssystemens finansiering som delar av välfärden av ekonomisk brottslighet. Falsk folkbokföring kan ge tusentals kronor högre bidrag, företag används som täckmantel för grov organiserad brottslighet och otillräckliga eller falska identitetshandlingar ger tillgång till välfärden.

Att uppskatta hur stora belopp som felaktigt betalas ut från välfärdssystemet i form av exempelvis försörjningsstöd är svårt men Delegationen mot felaktiga utbetalningar gjorde i sitt slutbetänkande Rätt och riktigt – åtgärder mot felaktiga utbetalningar (SOU 2008:74) bedömningen att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen i genomsnitt uppgår till fyra procent. Ekonomistyrningsverket gjorde i sin skrivelse Samverkansuppdrag mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 2010 en liknande bedömning då man uppskattade de felaktiga utbetalningarna till 3,3 procent av 2009 års utbetalningar.

Fusk och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen kostar alltså skattebetalarna enorma belopp varje år. Därför och för att upprätthålla trovärdigheten för systemen är det viktigt att bekämpa fusk och minska de felaktiga utbetalningarna. I maj överlämnade utredaren Lars-Erik Lövdén betänkandet Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra (SOU 2017:37) till regeringen. Betänkandet innehåller en lång rad viktiga förslag för att minska de felaktiga utbetalningarna och särskilt för att stävja den kvalificerade välfärdsbrottsligheten, förslag som behöver tas vidare. Däremot saknas förslag om kraftfulla kommunala redskap för att stävja bidragsbrottslighet i betänkandet. Nu behövs omfattande reformer, för att stärka drivkrafterna till arbete, men också för att stävja och förebygga bidragsfusk. Några exempel följer nedan:

Socialtjänsten saknar i dag lagstöd för att göra oanmälda och systematiska hembesök. Att inte acceptera hembesök bör vara avslagsgrundande för bidragsansökan och kommunerna bör vara skyldiga att med tillsyn säkerställa att bidrag går till de som har rätt till det. Hembesök bör kunna genomföras i samverkan med andra myndigheter.

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utveckla en modell för hur kommunernas arbete mot felaktiga utredningar (FUT) görs mest effektivt och goda exempel lyftas fram. Idag skiljer sig arbetet mellan de som har specifika FUT-handläggare, särskilda riktlinjer för ordinarie handläggare och de som inte alls arbetar strategiskt med frågan.

Socialtjänstens breda undantag från lagen om underrättelseskyldighet, och andra sekretesshinder, försvårar för samverkan med polis och andra myndigheter i arbetet mot bidragsbrott. Socialtjänsten bör istället ha en underrättelseplikt vid misstanke om bidragsfusk och inkluderas i den generalklausul för sekretessbrytande bestämmelse som gäller mellan statliga myndigheter (detta i fall där skadan gentemot samhället är tillräckligt stor).

Krav på deltagande i insatser förkortar vägen till arbete. Aktivitetskraven omfattar i dag enbart de som söker försörjningsstöd av arbetsmarknadsskäl, ungefär hälften av de sökande. Missbrukare bör förväntas delta i motiverande insatser eller missbruksvård. Föräldrar med kompletterande bistånd till föräldrapenning bör förväntas delta i exempelvis språkutbildning. Ekonomiskt bistånd är tänkt som en tillfällig åtgärd och då är det rimligt att den som mottar stöd också får verktyg att komma tillbaka.

Närvarokrav ianspråk tar dessutom tid och gör det därmed också svårare att arbeta svart eller bedriva kriminell verksamhet vid sidan av. Alla kommuner bör vara skyldiga att ha krav på deltagande i heltidsaktiviteter – i relation till arbetsförmåga.

Kommuner som följer upp felaktiga bidragsutbetalningar möts inte sällan av att polisanmälan har lagts ner i brist på utredningsresurser. Polisen behöver tillräckliga resurser för att kunna prioritera bidragsfusk.

Josefin Malmqvist (M)